

A hullámverte város

– beszélgetés Massimo Cacciarival, Velence polgármesterével –

DOSSZIÉ

– *Az önkormányzat történelmi épületében, a Palazzo del Comunében itt ül velem szemben a polgármester. Ha nem nyakkendő, öltöny lenne rajta, akár azt is hihetném, hogy egy hajdanvolt dózséval beszélgetek. Szakállas, markáns arc, a mosoly... Mivel foglalkozik ma Velencében egy polgármester?*

– Sajnos nem a dózse életét éli. Tudniillik a dózsének rendkívül kevés hivatala és rendkívül kicsi hatalma volt. Inkább jelképes jelentőségű figura volt, aki nyilvánvalóan nem foglalkozott az állandó hétköznapi gondokkal-bajokkal meg a folytonos kormányzási problémákkal. Nem kellett sem kérégetőket, sem kérvényezőket fogadnia, sem mindenféle szószókat, hanem olyan életet élt, amely bizonyos mértékű viszavonultsággal járt, bizonyos mértékben szerzetesi volt, de őt magát kétségtelenül kevesebb gond terhelte, mint egy mai polgármestert.

– *És persze semmi dolga nem volt a tömegtájékoztatással meg a képviselőivel.*

– Nem, nem volt dolga újságírókkal. Azonban nagyon kellett ügyelnie, mert még a postáját is felnyitották – nos, ennyit a dózse hatalmáról. A dózsének még arra sem volt joga, hogy személyes levelezést folytasson. Egy patríciusokból álló különbizottság felnyitotta azt a postát, amelyet a dózse kapott, illetve ellenőrizte és átrostálta mindazt, amit a dózse küldött. Gyakorlatilag luxusfogoly volt.

– *Am velencei születésűnek kellett lennie.*

– Így van. Nemigen fordulhatott volna elő, hogy egy dózse mondjuk milánói legyen...

– *És a mai polgármester – Massimo Cacciari – velencei születésű?*

– Igen, velencei vagyok. Itt születtem, és egyes rövid időszakokat leszámítva mindig Velencében éltem.

– *De azért olasznak is érzi magát, nem?*

– Hogyne, olasznak is érzem magam, és európainak is, de ez együtt jár velencei mivoltommal. (...)

– *Őn tehát Velencében született, és nyilván nagyon jól ismeri a velenceiek gondjait. Velence a világ egyik leggyönyörűbb és leglenyűgözőbb városa. De rengeteg a gond is: ebben a városban nehéz élni.*

– Nagyon nehéz, éppen a város egyedülálló volta miatt. Mindazok a gondok, amelyek az összes többi



városban abszolút hasonló módon jelennek meg, így például a várostervezés, az épületek felújítása, az utak karbantartása és így tovább, itt egyedülálló problémák. Vagyis az épületeket Velencében nem lehet úgy restaurálni, mint máshol. Az utcák Velencében vízi utak, és a közlekedés Velencében hullámokat ver. A hullámok pedig gyakran visszafordíthatatlanul megkárosítják az épületek alapzatait. Egy szárazföldi városban, akármilyen zsúfolt is a közlekedés, nem teszi tönkre az épületek alapzatát. Az épületeket nem önti el a sós tengervíz, amely aztán tönkreteszi a falakat és a márványburkolatokat. Tehát minden olyan kérdés, amelyet közkeletű megnevezéssel felújítási munkának, közlekedésnek és egyébnek nevezünk, Velencében egyedi, és ahhoz, hogy beszélni tudjunk róluk, más megnevezést kellene találni rájuk. Nos, ez az, ami egy ilyen jellegű város irányítását meglehetősen megnehezíti. (...)

– *Most sokan elköltöznék a városból, de valamikor – vagyis két-háromszáz évvel ezelőtt – Velence az egyik legnagyobb város volt Európában. Sőt, mondhatnánk, óriási város volt.*

– Óriási város volt. Egyike volt a nagy európai városoknak. A pontosság kedvéért: a lepantói csata idején, négyszáz évvel ezelőtt a lakosok számát tekintve a harmadik legnagyobb város volt Európában. Azt azonban nem tudjuk, a történelem nem szól arról, hogy miként éltek benne a lakosok. Nyilván nem a Canal Grande nagy palotáiban laktak ezek az emberek. Legtöbben borzasztó higiénés körülmények között éltek. Én magam is emlékszem az ötvenes években még sűrűn lakott városra. Az első nagy kivándorlási hullám az ötvenes években zajlott le Velencében. A háború utáni Velencének, a sziget-Velencének százötven-százhatvanezer lakosa volt, ami abban az időben jelentős szám volt. De arra is emlékszem, hogy miként élt itt az ember. A higiénés körülmények, a lakáskörülmények egészen katasztrofálisak voltak. Tízezrek laktak földszinti lakásokban, amelyeket állandóan elöntött az „acqua alta”, a beözönlő dagály. Abszolút nyomorúságos volt a helyzet. Erről nem szabad megfeledkezni. És éppen ez volt az akkori kivándorlás legfontosabb oka. Vagyis amint az emberek anyagilag elfogadhatóbb helyzetbe kerültek, igyekeztek a szárazföldön találni maguknak lakást. Abban az időben egy lakás, vagyis ház Velencében olcsóbb volt, mint egy újonnan épített lakás vagy ház a szárazföldön. De a velenceiek nyilvánvalóan normális higiénés körülményeket kerestek, és aki tudott, áldozott is erre. Számtalan házból nem volt mellék-helyiség. Mi is, pedig én valóban nem származom kimondottan szegény családból, egy kilencven-száz négyzetméteres lakásban laktunk mintegy tízen – a nagymamákkal meg a dédnagymamákkal és így tovább –, egy fürdőszobával meg egy konyhával. De a kivándorlás okai igencsak el lettek torzítva. Nem csak az számít, amiről mindenki beszél, hogy Velencében rossz élni, Velence drága, Velencében nem lehet lakást találni. A kivándorlást kiváltó nagy ok ez: hogy



Velencében nem fér el százötvenezer ember.

– *A város már nem viseli el ezt a mennyiséget.*

– És nemcsak erről van szó, hanem azt is figyelembe kell venni, hogy egy átlagos keresettel rendelkező család nem élhetne mondjuk ebben a palotában, mert a fizetése rámenne a fűtésre. Vagyis elsősorban a közép- és felső rétegek vándoroltak ki Velencéből. Rendkívül kevés velencei arisztokrata család él továbbra is a Canal Grandén álló palotájában. Ezekből a palotákból vagy hivatalok, igazgatóságok és effélék lettek, vagy pedig üresen állnak.

– *De akkor ezek szerint bizonyos értelemben felbillent az egyensúly, nem?*

– Nem. Mert az okok különfélék. Az elsőt már elmondtam. Az elvándorlás másik nagy oka, hogy Velencében a turizmus és egyebek nyomására magasba szöktek a megélhetési árak. És ismét ugyanaz történt: a közép- és felső kereseti kategóriába tartozó családok elköltöztek Velencéből, mert a turizmus minden városban áremelkedést okoz. Párizsban többre kerül az élet, mint egy vidéki kis faluban. Budapesten is, meg vagyok róla győződve, drágább az élet, mint vidéken. Tehát ennek következtében alakult ki az az elvándorlási jelenség, amely jellemző Velencére és minden olyan városra, ahol vagy erős a turizmus hatása, vagy erős a hivatalok ottlétének és a kereskedelemnek a hatása. A városok az egész világon elvesztették eredeti lakosságukat.

Aztán a harmadik tényező, amely jelentős mértékben és specifikusan meghatározza Velencét, azok az életkörülmények, amelyeket ön is említett, és amelyek egyaránt érintik a gazdagokat és a szegényeket is. Ez a jelenség az ötvenes években még nem létezett, mert



az akkori Olaszországban mindössze száz lakosra jutott egy személyautó, de ma a fiataloknak, és nem is csak a fiataloknak egyre inkább az az igényük, hogy az autó ott álljon a házuk előtt. Ez pedig itt nem lehetséges. Az utazás csak a tömegközlekedéssel oldható meg, amely egyébként jól működik, ezt alá kell húznom. Az emberek viszont robogót szeretnének, meg kocsit szeretnének. És senki nem fogja kiverni a fejükből, hogy az élet csak úgy viselhető el, ha van az embernek kocsija.

– Önök hatalmas erőfeszítéseket tesznek annak érdekében, hogy valamiképpen megoldást találjanak ezekre a feladatokra. Lát-e reményt arra, hogy ebben a városban továbbra is lakni fognak velenceiek?

– Nos, ha nem látnék, nem végezném ezt a munkát. Azt gondolom, hogy mindig reálisan kell nézni a kérdéseket – vagyis pontosan kell tudnunk, hogy melyek a problémák, és melyek azok a határok, amelyek között lehetséges a megoldásuk.

Azon dolgozunk, hogy biztosítsuk a megfelelő pénzügyi lehelősegek beáramlását a város rendbehozatalára és felújítására. Folytatjuk azt a politikát, amelyet eddig is követtünk, annak érde-



kében, hogy rendbe tegyünk a környezetet, a higiénés körülményeket, hogy megtisztítsuk a szennyezéstől az egész lakott lagúnát. A terv része a csatornák kitisztítása, a csatorna menti járdák megerősítése, a higiénés berendezések átvizsgálása itt a régi városban meg a Margherán és az egész öbölben. Tervezzük például a szárazföldi végállomások kialakítását annak érdekében, hogy eltereljük a turisták forgalmát, hogy ne fojtsuk meg a várost a kizárólag a Rialtó, az Akadémia és a Szent Márk tér között zajló forgalommal. A tervek már készen vannak, a finanszírozás is biztosítva van, és reméljük, hogy hamarosan elkezdhetjük a munkákat. De a legfontosabb az, hogy az egyetemen és az egyetemhez kapcsolódó kutatóintézeteken kívül sikerüljön meghonosítani Velencében néhány valóban újszerű kezdeményezést. Kutatásokat és olyan újat hozó tevékenységeket, amelyek összefüggenek az iparral, amelyek Velencében új, minőségi és termelőágazatokat honosítanának meg. Magas szintű szakembereket vonzanának ide, szakértőket és beosztottjaikat. Bizonyos kutatások már kezdenek is beindulni, például a tengeri technológiák területén, az UNESCO-val és a FAO-val történt megegyezések alapján – ezek a megbeszélések éppen a napokban zajlottak –, aztán a „telematikus” informatika területén a Telecommal és másokkal működünk együtt. Úgy gondolom, hogy reális azt feltételezni, hogy az elkövetkezendő években, ha megfordítani nem is tudjuk a tendenciát, de egészen bizonyosan lelassíthatjuk a kivándorlást. A lakástervezéssel is ezt a célt szolgáljuk. Új lakások vásárlásával, régi épületek felújításával, azt kell mondanom, megoldottuk az égető lakáskérdést a városban. Öt évvel ezelőtt háromezret volt a városban, olyan, akinek nem újították meg a bérleményét itt, Velencében. Mára ez a gond megoldódott. Minden lejárt szerződésre tudunk egy köztulajdonú lakást nyújtani annak a családnak, amelynek ki kell költöznie. Így tehát ennek a politikának egészében kettős célja van: nemcsak

az, hogy lefékezzük az elvándorlást, hanem az is, hogy a lakosai képzetesebbek legyenek. Mert a lakosság ma előregedett.

– *Ez a város az egész európai kultúra találkahelye. Vagyis aki befektet ebbe a városba, az a kultúrába is befektet. A kultúra pedig egy idő után elkezd termelni is: meghozza gyümölcseit. Mi az, amivel Velence hozzá tud járulni korunk olasz társadalmának kultúrájához?*

– Azt hiszem, hogy ez a hozzájárulás jelentős. A velencei egyetemek kiváló egyetemek, amelyeket mindenhol egybehangzóan elismernek. Az itteni építész-mérnöki egyetemet évek óta az egyik legjobbnak, ha nem a legjobbnak tartják Európában. Oktatói között mindig is ott voltak a legnagyobb építészek Európából és az egész világról, Gregottitól Rossiig, De Carlóig, Valiéig. A Ca'Foscari Egyetem minden részében erőteljesen szakosodott egyetem, amelynek hatalmas a presztízse. A Ca'Foscari közgazdasági karát a Boccone után egyhangúan mindenki Olaszország legjelentősebb közgazdasági egyetemének tartja. Nyelvi kara pedig világhírű éppen azokon a tudományterületeken, amelyek a közép-európai régiót illetik. Itt tanítottak például a germanisztika olyan világhírű mesterei, mint Mittner, vagy a szlavisztika olyan világnagyságai, mint Strada. Vagyis ezek olyan rendkívül elismert egyetemek, amelyek mindig is alapvetően hozzájárultak az európai kulturális diskussziókhoz, az európai kulturális párbeszédhez. Vagy ami a zenei életet illeti, elegendő a Biennálé zenei fesztiváljára gondolnunk, vagy arra a szerepre, amelyet a Fenice színház töltött be legjobb éveiben. (...)

– *Velence gazdasági sikere mindig a földközi-tengeri kapcsolataival függött össze...*

– Ez így van, de nemcsak erről van szó. Úgy látom, hogy a történelem során Közép-Európa két koncepciója versengett egymással. Az egyik északnyugatra, a szárazföldre tekintett, a másik a mediterrán térségre. Velence helyzetét ebben a szélesebb összefüggésben kell nézni. Az Észak-Adria rendszerét: Triesztet és Velencét, de elsősorban Velencét mindig is úgy tartották számon, hogy kulcsszerepet tölt be ebben a földközi-tengeri Európában, ebben a földközi-tengeri Közép-Európában. Egyébként Velence a történelem során mindig is ezek szerint sakkozott. Földközi-tengeri helyzete mindig erősen kapcsolódott Európához, vagyis pontosabban Közép-Európához.

– *Tisztelt polgármester úr, úgy is, mint filozófus, nem gondolja, hogy erre a második változatra mégis van némi remény? Nem lehetséges, hogy Velence feljavításával Közép-Európa másik koncepcióját is erősíteni lehet?*

– Most az első koncepció van nyerésben. Erőfeszítéseink éppen arra irányulnak, hogy létrehozzunk Velencében egy sor olyan intézményt, olyan szervezetet, amely ezt a második Európa-koncepciót, ezt a földközi-tengeri Közép-Európát képviseli. Egy olyan Európát, amely saját kebelében, Közép-Európája révén



saját „közép-tengerével” is rendelkezik. Azonban, nézve, ezek valójában rendkívül általánosságban mozgó politikai elhatározások, politikai döntések. Nekem úgy tűnik, hogy az alapvető tendencia – ismétlem – pontosan az, hogy Európa arra az első Közép-Európára koncentrál. Mindazonáltal nem kell feladni, hogy azoknak az országoknak és azoknak a városoknak, amelyek egykor a Habsburg Birodalmat alkották, Szarajevónak, Triesztnek, Velencének, Ljubljánának sikerüljön közös hangot találniuk, és ebben szerepe van az olyan programoknak, amelyek elsősorban kulturális jellegűek, és talán csak szimbolikus jelentőségűek. Mi ezeken is dolgozunk itt, Velencében: egyre több ilyen kezdeményezésbe vágunk bele, de ezek a kezdeményezések nyilvánvalóan nem sokat mondhatnak az Európai Unió ama döntésével szemben, hogy Európa központja a brüsszeli bizottság és a frankfurti bank.

– *Ez igaz. De Velence is európai központ.*

– Hát... Velence már egyáltalán nem az a város, amelyik harcolt mindenkiel szemben... lehet, hogy veszített, de mindenesetre szembeállt mindenkiel. Ma, őszintén szólva, már arra sem lennének képesek, hogy elkezdjük a csatát.

– *Ma le kell rakni az alapokat. Építeni kell. Újra meg kell csinálni...*

– Nem, én úgy fogom fel, hogy mindenkinek el kell végeznie a maga dolgát. Aztán pedig a siker az istenek kezében van.

Szomráky Béla
Európai Utas, 33. sz. 1998/4.